

Toimintaohje ohjaajalle fyysisen väkivallan tilanteisiin alaikäisten harrastuksessa

Harrastuksessa tai vapaa-ajan toiminnassa voi olla fyysistä kontaktia tai tilannekohtaista kosketusta, joka liittyy harrastuksen luonteeseen. Raja fyysiseen väkivaltaan kulkee kuitenkin siinä, onko toiminta harrastuksen käytäntöjen mukaista, tilanteeseen nähden perusteltua ja toista kunnioittavaa – vai kohdistuuko se toiseen tarkoituksellisesti loukaten, pelotellen, pilkaten tai vallankäyttönä.

Harrastustoiminnassa ohjaajan tai ryhmän vetäjän vastuulla on olla tietoinen ja tarvittaessa puuttua kaikkeen fyysiseen väkivaltaan tai epäasiallisen kosketukseen liittyviin tilanteisiin. Väkivaltatilanteisiin puuttumista auttaa, jos ennakoon sovitut toimintatavat ja käytänteet ovat etukäteen tiedossa.

Harrastajien välinen fyysinen väkivalta liikuntaharrastuksessa voi käytännössä tarkoittaa monenlaisia tilanteita – osa voi näyttää ulospäin "leikinlaskulta" tai "kovalta fyysiseltä tekemiseltä", mutta jos teko aiheuttaa kipua, turvattomuutta, loukkaantumisriskin tai nöyryyttää toista, kyse on väkivallasta. Esimerkkejä:

- **Tahallinen fyysinen vahingoittaminen:** lyöminen, töniminen, potkiminen, nipistäminen tai muu satuttava kosketus harjoitusten, toiminnan tai yhteisen tekemisen aikana, ilman että se liittyy harrastuksen luonteeseen tai sovittuihin toimintatapoihin.
- **Liian kovat tai hallitsemattomat otteet:** esimerkiksi repiminen, puristaminen, kaataminen tai kiinnipitäminen tavalla, joka on selvästi tarpeetonta, liiallista tai toista satuttavaa suhteessa tilanteeseen.
- **Fyysinen kajoaminen toiminnan ulkopuolella tai sen jälkeen:** esimerkiksi toisen kaatuneen tai heikommassa asemassa olevan henkilön tahallinen satuttaminen, töniminen tai muu fyysinen aggressio tilanteen jo päättyttyä.
- **Leikkimielisinä alkaneet, mutta satuttaviksi muuttuneet teot:** esimerkiksi kaverillinen painiminen, roikkuminen, läpsiminen tai muu fyysinen leikki, joka muuttuu väkivallaksi, kuten kuristamiseksi, maahan painamiseksi, lyömiseksi tai vääntämiseksi.
- **Liikkumisen rajoittaminen:** esimerkiksi tilasta poistumisen estäminen, ovien lukitseminen, ei anneta toiselle tilaa rauhoittua, vaan väkisin tunkeudutaan samaan tilaan.
- **Itseen kohdistuva väkivaltainen toiminta:** esimerkiksi yllytetään tekemään asioita, jotka johtavat ylilyönteihin ja hengenvaaraan.

Vaikka fyysisen väkivallan teko olisi tehty leikillä, vitsillä tai "läppänä" on siihenkin tärkeää puuttua, sillä muuten annetaan hiljainen hyväksyntä ja vahvistetaan toimintakulttuuria, jossa fyysinen läpsiminen, töniminen tai muu vastaava teko olisi hyväksyttävää toimintaa.

Kun havaitset väkivaltatilanteen, toimi seuraavasti

1. Pysy rauhallisena

- Ainoastaan rauhallisena voi auttaa toisia rauhoittumaan.

2. Pysäytä tilanne

- Keskeytä väkivaltainen toiminta määrätietoisella puheella:
 - *"Seis. Päästäkää irti. Näin ei voi toimia."*
 - *"Ei saa lyödä/satuttaa/töniä."*
 - *"Mitä täällä tapahtuu? Onko kaikki sitä mieltä, että nyt on hauskaa?"*
 - *"Otettaisiinko hetki taukoa? Voitte sitten vaikka jatkaa. Annetaan kaikille mahdollisuus käydä vessassa ja juomassa (ja poistua tilanteesta)."*
 - *"Tämä näyttää siltä, että vahinkoja voi sattua. Voisiko tätä tekemistä tehdä jotenkin muuten"*
- Kehota osapuolia asettumaan kauemmaksi toisistaan, jos tunteet käyvät kuumina.

3. Auta osapuolia rauhoittumaan

- Jos väkivalta ei lopu puheella, tee tilannearvio:
 - Jos pystyt omaa turvallisuuttasi vaarantamatta puuttumaan tilanteeseen, mene rauhallisesti, mutta päättäväisesti lasten väliin ja yritä rauhoittaa tilanne. Pyri suojaamaan itseäsi, osapuolia ja muita läsnäolijoita tilanteessa.
 - Muistuta siitä, että väkivalta on vastoin toiminnan ohjeita.
 - *"Toiminnassa ei hyväksytä minkäänlaista epäasiallista käyttäytymistä."*
 - *"Väkivalta tai sen uhka on toiminnan sääntöjen vastaista ja johtaa seuraamuksiin."*
- Pyydä mahdollisuuksien mukaan apuvoimia (muita aikuisia) tilanteeseen. Tapahtumissa voi olla paikalla myös järjestyksenvalvojia.
- Varmista, onko joku loukkaantunut – hoida tarvittaessa ensiapu.
- Jos tilanne ei rauhoitu, soita 112.

- Ohjaa loukkaantuneet päivystykseen. Usein pienetkin vammat on hyvä dokumentoida lääkärin toimesta.

4. Kun tilanne on rauhoittunut, selvitä mitä tapahtui

- Puhu rauhallisesti, paheksumatta ja syyllistämättä ketään. On tärkeää, että lapset lähtevät luottavaisin mielin mukaan keskusteluun, eivätkä pelkää aikuisen reaktioita.
- Keskustele osapuolten kanssa erikseen, kun he ovat rauhoittuneet.
 - Pyydä lapsia kertomaan, mitä he tunsivat ja miksi tilanne eskaloitui.
 - *"Mitä sitten tapahtui?"*
 - *"Kerro minulle siitä tapahtumasta" tai "kerrotko siitä lisää?"*
 - *"Kerro mitä muistat, alusta loppuun".*
 - *Voit myös vahvistaa hänen kertomaansa ei-kielellisesti kuten "ahaa, mmh-mm, joo" tai toistamalla lapsen kertoman.*
 - *Pysy neutraalina ja vältä ohjaavia kysymyksiä ("siellä oli varmaan pimeää" tai "sinusta varmaan tuntui...").*
- Kuuntele myös muita harrastajia, jotka näkivät tilanteen.
- Kaikkien tunteet ovat tärkeitä. Käy tunteet läpi kaikkien kannalta: mitä tunteita heräsi.
 - Ei ole oikeita tai väriä tunteita, mutta niiden seurauksena ei ole sallittua satuttaa tai muuten vahingoittaa toisia.
- Tee tapahtumista kirjallinen yhteenveto. Tässä on huomioitava ajankohtainen tietoturvalainsäädäntö. Yhteenvedon tekeminen on tärkeää, koska sitä saatetaan tarvita esimerkiksi tulevien ristiriitatilanteiden varalta.

5. Keskustele osapuolten kanssa läpi mahdolliset seuraukset

- Saata tilanteen osapuolet sivummalle, rauhalliseen tilaan.
- Keskustellaan siitä, miten toimitaan jatkossa, jos alkaa harmittaa ja tunteet alkavat kuumeta: minkälainen käyttäytyminen on sallittua toiminnan sääntöjen mukaan. Otetaan nuoret mukaan pohtimaan ratkaisuja:
 - Miten nuori voi asettaa omat rajat?
 - Missä tilanteessa saa painia?
 - Mistä ohjaaja voi tietää, milloin toiminta menee liian pitkälle?
- Jos tapahtumasta tulee jotain seuraamuksia, kerro niistä, jos se on mahdollista. Seuraamukset tulisi käydä ilmi toiminnan säännöistä. Nuorisjärjestöjen alla toimivat harrastukset ovat sitoutuneita myös järjestön eettisiin ohjeisiin.
 - Sääntöihin on hyvä palata säännöllisesti kertausmielessä muulloinkin kuin akuuteissa tilanteissa.

- Käy läpi, mitä seuraavaksi tapahtuu pohjautuen toiminnan sääntöihin.
 - Kerro, että sinun tulee olla yhteydessä osapuolten vanhempiin.
 - " Tässä tilanteessa minun täytyy olla yhteydessä vanhempiin. Soitetaanko heille nyt yhdessä? "

6. Kodin aikuisten informoiminen tapahtuneesta.

- Kerro avoimesti ja rauhallisesti tapahtuneesta tilanteen osapuolten huoltajille.
- Kerro, miten tilanne hoidettiin ja sovi yhdessä aikuisten kanssa, miten jatkossa edetään, jos se on tarpeen.
- Tee tarvittaessa lastensuojelu- ja rikosilmoitus ja informoi siitä myös huoltajia. [Lue ohjeet ilmoitusten tekemiseen THL:n verkkosivuilta.](#)

7. Palaa asiaan yleisellä tasolla seuraavassa tapaamisessa ja sulje asia.

- Muistuta harrastajia, että väkivalta ei ole hyväksyttävä ratkaisu tai toimintatapa missään tilanteessa.
- Keskustele ryhmän kanssa läpi yleisellä tasolla, miten ristiriitoja voi ratkaista ilman väkivaltaa, sillä väkivalta ei ole hyväksyttävä ratkaisu tai toimintatapa missään tilanteessa.
- Apukysymyksiä keskusteluun:
 - Miten voimme toimia niin, että harrastuksessa on kaikilla turvallinen ja tervetullut olo?
 - Miten voimme ylläpitää hyvää ryhmähenkeä ja viihtyvyyttä harrastuksessa?
 - Mitä voi tehdä, jos itseä harmittaa tai tulee riitaa harrastuksessa?
- Miettikää yhdessä vaihtoehtoja, miten vastaavassa tilanteessa voi toimia toisin, esimerkiksi:
 - ilmaisemalla tunteita sanoin (puhumalla).
 - pyytämällä tukea aikuiselta.
 - poistumalla tilanteesta hetkeksi rauhoittumaan.
- Keskustelun pohjalta voidaan päivittää ryhmän käyttäytymissääntöjä.
- Nuorisotyössä on mahdollista puuttua väkivallan juurisyihin sekä palata tekijän ja kokijan hyvinvointiin. Tarvittaessa on mahdollista jatkaa tilanteen osapuolten kanssa myös kahdenkeskeistä seuranta (toiminnan ohjaaja - harrastaja).

Vinkki! Ota toiminnan alusta säännöllisesti muutama minuutti siihen, että pohditte yhdessä turvallisuuteen ja vastuullisuuteen liittyviä teemoja, sekä vahvistatte tiimihenkeä esimerkiksi vahvuuslähtöisillä harjoitteluilla tai keskusteluilla.

8. Huolehdi omasta jaksamisesta.

- Pyydä tarvittaessa apua toiminnan johdolta tilanteen selvittämiseen.
- Pura tapahtuma toiminnan ohjeiden mukaan.
- Saat tarvittaessa tukea tilanteeseen [Väestöliiton Et ole yksin -palvelusta](#).

Lähteet ja lisätietoa

[Kehitysvammaisten Palvelusäätiö sr. 2023. Kun lapsi satuttaa – opas perheille \(PDF\)](#)
[Lapsiasianvaltuutettu. 2020. Lasten ja nuorten välistä väkivaltaa ei tunnisteta – torjuminen edellyttää toimia koko yhteiskunnalta](#)
[Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2019. Kiusaamiseen puuttuminen ja tilanteen seuraaminen koulussa](#)
[THL. 2023 \(päivitetty\). Väkivalta ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa toimintaympäristöissä](#)
[THL. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille \(PDF\)](#)
[Suomen perustuslaki \(731/1999\) 7 §. Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen.](#)
[Väestöliitto. 2023. Häirinnästä vapaata harrastamista! \(PDF\)](#)
[Väestöliitto. 2020. Pisarapuuttuminen kiusaamisen ja häirinnän ennaltaehkäisyyn](#)
[YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(SopS 60/1991\). Finlex.](#)